

DOI: 10.31548/hspedagog14(4).2023.103-110

UDC 371.315:811.111'255

ВИКОРИСТАННЯ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ З МОВНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАННІ ПИСЬМОВОГО ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ**СТРІЛЕЦЬ В. В.**, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземної філології і перекладу

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: valentyastrilets@nubip.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-0806-0289

Анотація. Статтю присвячено аналізу представлених у додатковому томі «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (ЗЄР) дескрипторів рівнів володіння письмовою медіацією і дотичних стратегій та визначенню їх застосовності у навчанні письмового галузевого перекладу майбутніх бакалаврів філології. Дескриптори рівнів володіння такими видами письмової медіації, як переклад тексту в письмовій формі (повний переклад), передача конкретної інформації в письмовій формі (фрагментарний переклад), перетворення тексту в письмовій формі (реферативний і анотований переклад) можуть бути взяті за основу для формулювання відповідних дескрипторів рівнів володіння письмовим галузевим перекладом, які слід модифікувати щодо жанрів текстів певної галузі та доповнити перекладацькими компетентностями. Під час розробки комплексів вправ і завдань із перекладацьких дисциплін доцільно використовувати розглянуті стратегії, частина з яких співзвучна із способами й трансформаціями перекладу.

Ключові слова: Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (ЗЄР), галузевий переклад, рівень володіння, стратегії, майбутні бакалаври філології.

Актуальність (Introduction).

Уміння виконувати письмовий галузевий переклад є однією з фахових компетентностей майбутніх бакалаврів філології. Її формування для досягнення відповідного результату навчання вимагає визначення всього контексту міжмовної комунікативної діяльності (у нашому випадку – в англійсько-українській мовній парі), а саме перекладацьких дій, ступеня їх складності, виду письмового перекладу, жанрів і тематики текстів, перекладацьких стратегій тощо. Саме такі параметри щодо різних видів медіації окреслюються в додатковому томі «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» (ЗЄР) [6] – оновленій версії основного документу [4] щодо іншомовної підготовки в європейському освітньому просторі. Хоча пропонувані де-

скриптори призначено не для професійних перекладачів чи їх університетської підготовки, а для користувачів мови, в яких виникає необхідність застосувати медіацію як мовленнєву діяльність в особистій чи професійній сфері [6, с. 102], вони потребують ретельного аналізу для подальшого використання в якості орієнтирів у вітчизняній системі підготовки галузевих перекладачів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Із моменту оприлюднення ЗЄР [4] у 2001 році європейські та вітчизняні теоретики й практики методики викладання іноземних мов аналізують їхні положення та активно використовують їх під час розробки програм іншомовної підготовки [8], робочих програм дисциплін, а також у процесі викладання / вивчення іноземних мов та оцінювання рівня володіння

ними. Не вщухає інтерес до цього документу і сьогодні. Так, В. Черниш [3] розглянула рівневий підхід до формування іншомовної комунікативної компетентності й професійно спрямованої комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземної мови, спираючись на ЗЄР 2001 року, а також продемонструвала введення професійної складової до дескрипторів цього документа. С. Ніколаєва [7] навела результати 17-річних досліджень обізнаності викладачів іноземних мов у ЗЄР і дотичних публікаціях та можливості їх практичного застосування. Авторка представила отримані емпіричним способом у 2017 р. дані про недостатній ступінь обізнаності 74% опитаних викладачів у застосуванні ЗЄР для навчання медіації (на той час був опублікований проєкт ілюстративних дескрипторів ЗЄР для медіації [9]), а також акцентувала необхідність урахування положень ЗЄР, зокрема останньої на час написання статті версії ЗЄР 2018 року [5], під час розробки освітніх програм спеціальностей, зокрема для філологів, і робочих програм навчальних дисциплін. В. Гаманюк [1] розглянула перспективи застосування ЗЄР 2018 року в іншомовній підготовці студентів закладів вищої освіти України, зазначивши, що положення цього документу потребують ретельного аналізу й інтерпретації у вітчизняному освітньому просторі. Дослідниця також відмітила раціональність формулювання оновлених дескрипторів, зокрема, медіації текстів, які описують увесь контекст здійснення комунікативних дій [1, с. 271].

Попри високий інтерес науковців до навчання різних аспектів іноземної, зокрема, англійської мови на основі ЗЄР, у науковій літературі відсутні розвідки щодо застосування рекомендацій додаткового тому ЗЄР 2020 року [6] у навчанні письмового, зокрема, галузевого перекладу.

Мета (Purpose). Мета цієї статті – проаналізувати представлені в додатковому тому ЗЄР 2020 року дескриптори

рівнів володіння письмовою медіацією і дотичні стратегії та визначити їх застосовність у навчанні письмового галузевого перекладу майбутніх бакалаврів філології.

Методи (Methods). Для досягнення поставленої мети було використано такі методи, як аналіз (наукової літератури та освітніх документів), зіставлення, синтез, узагальнення.

Результати (Results). В оновленій і доповненій версії ЗЄР від 2018 р. (попереднє видання) та 2020 р. (фінальне видання) медіація характеризується як один із видів комунікативної мовленнєвої діяльності (*communicative language activity*) [6, с. 33]. У ЗЄР 2020 р. виділено 7 видів медіації тексту: передача конкретної інформації, пояснення інформації, представленої графічно, перетворення тексту, переклад письмового тексту, висловлення власної думки щодо тексту креативного характеру, аналіз і критика тексту креативного характеру. [6, с. 90]. Зазначимо, що в нашому дослідженні ми розглядаємо 2 види письмового галузевого перекладу за повнотою передачі в тексті перекладу змісту тексту оригіналу: повний і неповний. Другий вид поділяємо на фрагментарний, реферативний і анотований [2]. Розглянемо ті види медіації ЗЄР 2020 р, які з ними корелюють, а саме: переклад письмового тексту в письмовій формі (повний переклад), передача конкретної інформації в письмовій формі (фрагментарний переклад), перетворення тексту в письмовій формі (реферативний і анотований переклад).

Володіння **перекладом письмового тексту в письмовій формі** представлено дескрипторною шкалою для рівнів А1 – С2. Оскільки галузевий переклад вивчається на 3 – 4 курсах бакалаврату, розглянемо дескриптори рівнів В2+ – С2, які, згідно з Програмою [8], є цільовими для читання й письма англійською мовою на цих етапах навчання і можуть вважатися такими й для письмового перекладу текстів.

© Стрілець В. В.

Рівень B2+ передбачає здатність продукувати чітко організовані тексти перекладу, які відповідають нормі й узусу мови перекладу; при цьому може спостерігатися вплив мови оригіналу на структурування, пунктуацію та деякі формулювання [6, с. 103].

Володіння рівнем C1 дозволяє перекладати абстрактні тексти соціальної, освітньої та професійної сфери у своїй галузі, успішно передаючи оцінювання й аргументування та пов'язані з ними імплікатури; при цьому допускається наявність у тексті перекладу впливу оригіналу [6, с. 103].

Користувач мовою на рівні C2 може перекладати тексти технічного характеру в галузях, які не є його спеціалізацією, за умови, що точність предметної інформації перевірена фахівцем відповідної галузі [6, с. 103].

На жаль, цей документ не пропонує рівня C1+, який був би дуже доречним. Загалом, представлені формулювання можуть слугувати основою для дескрипторів галузевого перекладу, які слід доповнити професійними перекладацькими компетентностями щодо володіння способами перекладу та IT-інструментами, а також кількісним параметром обсягу тексту й часу на виконання перекладу. Крім того, вважаємо за необхідне диференціювати рівні володіння письмовим перекладом із англійської мови на українську та з української на англійську, які, як показала практика, різняться.

У цій версії ЗЄР конкретизуються типи текстів для перекладу в різних сферах: особистій, суспільній, професійній та академічній. Нижче представлено типи текстів для рівнів, що розглядаються, у професійній та академічних сферах, які є актуальними для галузевого перекладу.

Професійна сфера:

– B2+, C1 – наукові, технічні, фінансові та проєктні звіти, нормативні акти, статті та інші професійні публікації [6, с. 218];

– C2 – професійні публікації, технічні звіти, контракти, прес релізи [6, с. 217].

Академічна сфера:

– B2+ – наукові статті, підручники, романи, короткі оповідання, п'єси [6, с. 218];

– C1 – наукові статті, підручники, літературна критика [6, с. 218];

– C2 – наукові публікації [6, с. 217].

У контексті навчання галузевого перекладу професійні публікації мають бути конкретизовані; такі жанри, як романи, п'єси й літературна критика, вилучені; короткі оповідання замінені на короткі повідомлення.

Передача конкретної інформації передбачає знаходження в тексті необхідної інформації та її переклад в усній або письмовій формі [6, с. 93] (ми розглядаємо письмову форму), коли користувач мови майже точно не читатиме весь текст [6, с. 98]. Цей вид письмової медіативної діяльності ми співвідносимо з фрагментарним перекладом.

У ЗЄР наводяться дескриптори A1 – B2 та зазначається відсутність дескрипторів для вищих рівнів. Оминувши увагою дескриптори щодо запису мовою перекладу необхідної інформації, отриманої в усній формі мовою оригіналу (тобто, фрагментарний письмовий переклад усного тексту), ми обрали дескриптори, релевантні фрагментарному письмовому перекладу друкованого тексту для рівня B2:

B2.1 – може передавати письмово мовою перекладу важливі моменти, які містяться в офіційній кореспонденції мовою оригіналу.

B2.2 – може передавати письмово мовою перекладу необхідну інформацію, що міститься у пропозиційно складному, але добре структурованому тексті, написаному мовою оригіналу, в межах своїх професійних, академічних чи особистих інтересів; може переда-

вати письмово мовою перекладу необхідну інформацію / інформаційні блоки, що містяться в статті, написаній мовою оригіналу, наукового або професійного журналу [6, с. 94].

Вважаємо, що в контексті навчання майбутніх галузевих перекладачів мають бути сформульовані дескриптори вищих рівнів з урахуванням згаданих вище типів текстів повного письмового перекладу: абстрактних текстів соціальної, освітньої та професійної сфери у своїй галузі (C1) та текстів технічного характеру в галузях, які не є спеціалізацією перекладача (C2).

Перетворення тексту в письмовій формі – це вид медіації, який передбачає розуміння інформаційних блоків та / або аргументів тексту оригіналу і потім їх відтворення в іншому тексті (у нашому випадку – тексті перекладу) в більш стислій формі [6, с. 98], співвідноситься з анотуванням і реферативним видами письмового перекладу, залежно від ступеня компресії змісту. Наведемо дескриптори рівнів B2+ – C2.

B2+ Може стисло в письмовій формі викладати мовою перекладу основний зміст добре структурованих але пропозиційно складних текстів, написаних мовою оригіналу, на теми в межах своїх професійних, освітніх чи особистих інтересів. Може письмово порівнювати, зіставляти і синтезувати мовою перекладу інформацію й точки зору, що містяться в академічних і професійних публікаціях, написаних мовою оригіналу, у сферах своїх інтересів. Може письмово пояснювати мовою перекладу точку зору, висловлену в складному тексті мовою, написаному мовою оригіналу, підтримуючи свої умовиводи посиленнями на конкретну інформацію тексту оригіналу [6, с. 99].

C1 Може письмово стисло викладати мовою перекладу довгі складні тексти мовою оригіналу, належно інтерпретуючи зміст, інколи перевіряючи точне значення не часто вживаних техніч-

них термінів. Може письмово стисло викладати мовою перекладу довгі складні тексти мовою оригіналу (наприклад, наукову статтю, аналітичну статтю на політичну тему, уривок роману, редакційну статтю, літературну критику, звіт чи уривок наукового видання) для певної аудиторії, дотримуючись жанрово-стилістичних особливостей тексту оригіналу [6, с. 99].

C2 Може письмово пояснювати мовою перекладу те, як факти й аргументи подані в тексті, написаному мовою оригіналу, особливо, коли йдеться про чужу позицію, привертаючи увагу до використання недовірок, завуальованої критики, іронії й сарказму. Може узагальнювати інформацію з різних джерел, відтворюючи аргументи і виклади у зв'язному кінцевому продукті перекладу [6, с. 99].

Модифікація цих дескрипторів, як і в попередніх випадках, має включати заміну деяких типів текстів (уривок роману, літературну критику) на тексти, релевантні певній галузі. Вважаємо також за доцільне розмежувати дескриптори для реферативного й анотованого перекладу.

Стратегічна субкомпетентність є складником компетентності в письмовому галузевому перекладі, тому заслуговують на увагу й стратегії медіації – «прийоми, які застосовуються для роз'яснення значення і полегшення розуміння [6, с. 117]». В оновленій версії ЗЄР 2020 р. надано їх дефініцію, типологію та дескрипторні шкали. Ці стратегії стосуються всіх видів медіації, тому виокремимо й розглянемо лише ті, які відповідають досліджуваному нами видам письмового перекладу.

Стратегії для пояснення нового поняття передбачають адаптацію мови через використання синонімів, порівнянь, спрощення чи перефразування, пояснення технічних термінів; розбиття складної інформації на частини: розбиття процесу на серію кроків, представлення ідей чи інструкцій через

маркований список, виокремлення основних моментів у ланцюг аргументів [6, с. 118].

Адаптація мови

B2 + Може пояснити технічні поняття своєї галузі, доречно використовуючи нетехнічну лексику для реципієнта-нефахівця. Може зробити специфічну складну інформацію зі своєї галузі зрозумілішою й більш експліцитною для інших, перефразовавши її простішою мовою.

C1 Може пояснити технічну термінологію й складні поняття, спілкуючись із нефахівцями про проблеми своєї галузі. Може адаптувати своє мовлення (наприклад, синтаксис, використання ідіом і жаргонізмів), щоб зробити складну вузькоспеціальну тему доступною для реципієнтів, які в ній не обізнані. Може перефразувати й інтерпретувати складні технічні тексти, доречно використовуючи нетехнічну лексику для реципієнта-нефахівця.

C2 Може адаптувати мову широкого діапазону текстів, щоб представити основний зміст у відповідних для конкретної аудиторії стилі, ступені складності й деталізованості [6, с. 119].

Розбиття складної інформації на частини

B2+ Може полегшити розуміння складного питання, представляючи його компоненти окремо.

C1 Може полегшити розуміння складного питання, виділяючи й категоризуючи основні ідеї, представляючи їх через логічно поєднану послідовність і підсилюючи шляхом повторення ключових аспектів у різний спосіб.

C2 Може полегшити розуміння складного питання, пояснюючи взаємозв'язки між частинами цілого [6, с. 119].

Стратегії для спрощення тексту передбачають зменшення щільності тексту через наведення прикладів, включення деталей, фонові інформації, коментарів із поясненням і обґрунтуванням; ущільнення тексту (стратегія,

протилежна до попередньої) через висвітлення ключової інформації, уникнення повторів і відступів від теми, вилучення інформації, яка не є релевантною для цільової аудиторії [6, с. 121].

Зменшення щільності тексту

B2+ Може зробити зміст тематичного тексту зі своєї сфери інтересів доступнішим для цільової аудиторії, додавши приклади, коментарі з поясненням та обґрунтуванням.

C1 Може зробити складний зміст доступнішим, чіткіше пояснюючи складні моменти й додаючи необхідні деталі. Може зробити основні питання складного тексту доступнішими для цільової аудиторії, додаючи інформацію й пояснення та модифікуючи стиль і регістр.

C2. Може роз'яснювати інформацію, представлену в тексті на складну академічну чи професійну тему, створюючи й надаючи приклади [6, с. 122].

Ущільнення тексту

B2+ Може спростити текст оригіналу, вилучивши непотрібну чи повторювану інформацію, з урахуванням цільової аудиторії.

C1 Може реструктурувати складний текст оригіналу, щоб сфокусувати увагу на найбільш релевантних для цільової аудиторії питаннях.

C2 Може відредагувати складний текст оригіналу через поліпшення його зв'язності й зв'язаності, підсилення аргументованості й вилучення непотрібних для досягнення комунікативної мети елементів [6, с. 122].

У контексті навчання письмового галузевого перекладу застосування цих стратегій залежить від поставленого завдання щодо мети перекладу, його повноти (повний, фрагментарний, реферативний, анотований), стилю і жанру тексту, необхідності використання вузькоспеціальної термінології, категорії цільового читача тощо. Деякі з наведених вище стратегій є співзвучними із способами і трансформаціями перекладу (на-

приклад, описовий переклад, смисловий розвиток, використання синонімів, зміна структури речення), які майбутні перекладачі опановують під час вивчення перекладацьких дисциплін, зокрема, «Практики письмового і усного перекладу».

Висновки і перспективи (Discussion). Розглянуті в цій статті види письмової медіації додаткового тому ЗЄР 2020 р. загалом корелюють із такими видами письмового перекладу, як повний, фрагментарний, реферативний і анотований, а дескриптори рівнів володіння ними можуть бути взяті за основу для формулювання відповідних дескрипторів рівнів володіння письмовим галузевим перекладом, які слід модифікувати щодо жанрів текстів певної галузі та доповнити перекладацькими компетентностями щодо володіння способами перекладу та ІТ-інструментами. Доцільно також диференціювати рівні володіння письмовим галузевим перекладом із англійської мови на українську та з української мови на англійську. Проаналізовані стратегії перекладу можуть бути використані під час розробки комплексів вправ і завдань із перекладацьких дисциплін. Зазначене вище становить перспективу подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Гаманюк В. (2020). Нові акценти в мовній освіті: зміни в додатковому томі "Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти". *Філологіка / Philologica*, 21, 264-274.
2. Стрілець В. В. (2017). Особливості навчання неповного письмового науково-технічного перекладу. Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Педагогіка, 2019, 3-4 (66-67), 84-89.
3. Черниш В. (2017). Рівневий підхід до сучасної професійно орієнтованої мовної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови. *Вісник Київського національного університету імені*

Тараса Шевченка. Педагогіка, 2(6), 76-80.

4. Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press, 260. URL: <https://rm.coe.int/1680459f97>

5. Council of Europe (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume with new descriptors*. Strasbourg, France: Council of Europe (Modern Languages Division). URL: <https://www.coe.int/en/web/education/-/the-cefr-companion-volume-with-new-descriptors-is-now-available-online>

6. Council of Europe (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. URL: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>

7. Nikolaeva, S. (2019). The common European Framework of Reference for Languages: past, present and future. *Advanced Education*, 12, 12-20. DOI: 10.20535/2410-8286.154993

8. Nikolaeva, S. Yu. (Ed.) (2001). *Curriculum for English Language development in universities and institutes (Draft 2)*. Kyiv: The British Council, 245.

9. North, B. & Piccardo, E. (2016). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the CEFR*. *Language Teaching*, 49 (3), 455-459. URL: <https://doi.org/10.1017/S0261444816000100>

References

1. Hamaniuk, V. (2020). New accents in language education: changes in the "Common European Framework of

References for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume with New Descriptors". *Philologica*, 21, 264-274.

2. Strilets, V. V. (2017). Peculiarities of teaching contracted scientific and practical translation. *Pedagogical Process: Theory and Practice. Series: Pedagogy*, 2019, 3-4 (66-67), 84-89.

3. Chernysh, V. (2017). Level approach to modern professionally oriented language training future teachers of foreign languages. *Bulletin of Taras Shevchenko National university of Kyiv. Pedagogy*, 2(6), 76-80.

4. Council of Europe(2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press, 260. URL: <https://rm.coe.int/1680459f97>

5. Council of Europe (2018). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume with new descriptors*. Strasbourg, France: Council of Europe (Modern Languages Division). URL: [https://www.coe.int/en/web/education/-](https://www.coe.int/en/web/education/-/the-cefr-companion-volume-with-new-descriptors-is-now-available-online)

[/the-cefr-companion-volume-with-new-descriptors-is-now-available-online](https://www.coe.int/en/web/education/-/the-cefr-companion-volume-with-new-descriptors-is-now-available-online)

6. Council of Europe (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. URL: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>

7. Nikolaeva, S. (2019). The common European Framework of Reference for Languages: past, present and future. *Advanced Education*, 12, 12-20. DOI: 10.20535/2410-8286.154993

8. Nikolaeva, S. Yu. (Ed.) (2001). *Curriculum for English Language development in universities and institutes (Draft 2)*. Kyiv: The British Council, 245.

9. North, B. & Piccardo, E. (2016). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the CEFR*. *Language Teaching*, 49 (3), 455-459. URL: <https://doi.org/10.1017/S0261444816000100>

APPLYING THE COMMON EUROPEAN FRAMEWORK OF REFERENCE TO TEACHING SPECIALIZED TRANSLATION

Strilets V. V.

Abstract. *The article analyses descriptors of written mediation proficiency levels and corresponding strategies presented in the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume, as well as assesses their applicability to teaching specialized translation to prospective Bachelors of Philology. The B2 – C2 level proficiency descriptors of such types of written mediation as translating a written text in writing (full translation), relaying specific information in writing (fragmentary translation), processing text in writing (summary and abstract translation) can serve a basis for formulating corresponding descriptors of specialized translation proficiency levels for 3^d – 4th – year Bachelor's degree Philology students. These descriptors should be modified with regard to field-specific text genres and supplemented with professional translation skills of applying translation techniques and IT tools. Descriptors of English into Ukrainian and Ukrainian into English translation as well as those of summary and abstract translation should be differentiated. The examined strategies – strategies to explain a new concept (adapting language, breaking down complicated information), strategies to simplify a text*

(amplifying a dense text, streamlining a text) – which partly correlate with translation techniques and transformations are appropriate for developing sets of tasks and exercises in translation subjects, in particular, Translation and Interpreting Practice. Their choice depends on translation brief requirements: aim, text genre, degree of formality / specialization, degree of target text compression, target audience. Making these modifications is the subject of further research.

Key words: *Common European Framework of Reference (CEFR), specialized translation, proficiency levels, strategies, prospective Bachelors of Philology.*